

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวบ้านหลักเขต ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ที่ปลูกข้าวปลูกมันสำปะหลังข้าวโพด อ้อย และการเลี้ยงวัวนม วัวเนื้อมีการผสมผสานกันไปและเนื่องจากเลี้ยงวัวมากมูลวัวก็มีมากตามไปด้วยเกษตรกรในบ้านหลักเขตไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์จึงทำให้เกิดกลิ่นและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ชาวบ้านจึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มขึ้นมา โดยมีแนวคิดว่าจะนำมูลวัวมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ในชุมชน โดยขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง จากสำนักงานเกษตรอำเภอปากช่อง เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้ ในครัวเรือนเป็นหลัก เนื่องจากปุ๋ยเคมีราคาแพง และเป็นการทำลายระบบนิเวศน์ และเพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน โดยมีนางโปรมา วงศ์อ่อนใจ เป็นประธาน และอาจารย์สุธีร์ วงศ์อ่อนใจ เป็นที่ปรึกษา จากผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จ “ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชุมชน” และเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะถอดบทเรียนความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตามหลักการจัดการวิสาหกิจชุมชน 7 ประการ ได้แก่ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยง พนักกำลังกันทุกฝ่าย 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และ 7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย” (เสรี พงศ์พิศ, 2552, หน้า 117-118)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขตตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย ดังนี้ 1) ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต หมู่ที่ 18 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 2) ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ บริบทชุมชนบ้านหลักเขต, แนวคิดการจัดการวิสาหกิจชุมชน, การพึ่งตนเอง, เรื่องกลุ่ม, เกษตรกรรมยั่งยืน, เศรษฐกิจพอเพียง, 3) ขอบเขตระยะเวลา โดยเริ่มทำวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2561–กันยายน พ.ศ.2562

กรอบแนวคิดการวิจัย

การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต 7 ประการ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของการจัดการวิสาหกิจชุมชน สู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเรียนรู้
2. ด้านการผลิต
3. ด้านการตลาด
4. ด้านคุณธรรม และจริยธรรม
5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อถอดบทเรียนการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง และปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 ราย โดยเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลในลักษณะพรรณนา

สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษาวิจัย

1. ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง พบว่า กลุ่มฯ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 จากการรวมตัวกันของชาวบ้านหลักเขต เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ด้วยการรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม เป็นผลผลิตมาจากกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยการผลิตจากวัตถุดิบอินทรีย์ เช่น มูลวัว มูลค้างคาว น้ำหมักปลา เค้กกล้วย กากขมิ้น น้ำส้มควันไม้ กากน้ำตาล น้ำหมักชีวภาพ ฟอสเฟต เพอร์ไลท์ ซีโอไลท์ไดโลไมท์ ฯลฯ กลายเป็นนวัตกรรมของชุมชน โดยได้สูตรสำเร็จปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม จากการคิดค้นของปราชญ์อาจารย์สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ และส่งตรวจที่สถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอำเภอดงหลวง มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ลดสารเคมี เพิ่มผลผลิต รักษาสิ่งแวดล้อม มีการจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบบูรณาการ โดยเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนแบบพหุพลังเกื้อกูลกัน มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ เรียนรู้จากปัญหา ร่วมกันแก้ไข จนประสบความสำเร็จ เป้าหมายสูงสุด คือ มีการพึ่งตนเองได้เพื่อความอยู่รอดอย่างพอเพียง และยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง ดังนี้ 1) ด้านการเรียนรู้ พบว่าการเรียนรู้จากสภาพปัญหา ปุ๋ยเคมีราคาแพง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา และจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีกระบวนการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย 2) ด้านการผลิต พบว่า กลุ่มมีการนำเอาวัตถุดิบในชุมชน เช่น มูลค้างคาว มูลวัว ฯลฯ มาผสมกับแร่ธาตุต่างๆ จนได้สูตรปุ๋ยดีมีคุณภาพ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” นอกจากนี้ยังผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ และปุ๋ยน้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง 3) ด้านการตลาด พบว่า กลุ่มสามารถกำหนดราคาเองได้ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยจำหน่ายตลาดในชุมชนและภายนอกชุมชน 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า กลุ่มมีหลักธรรมอิทธิบาท 4 ในการปกครอง ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และธรรมาภิบาลในการปกครอง โดยเคารพในกฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มและให้เกียรติซึ่งกัน และกัน 5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่า คติพจน์ของกลุ่ม คือ “ลดสารเคมี เพิ่มผลผลิต รักษาสิ่งแวดล้อม”

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานที่รับผิดชอบได้แก่ พัฒนาชุมชน เกษตรตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล หรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาชุมชนและวิสาหกิจชุมชน ควรนำผลการวิจัยไปเป็นนโยบายหรือแบบอย่างให้ชุมชนอื่นๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ไพบรมา วงศ์อุ้นใจ, สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ, อนนท หมายภาษา, พิมล มั่งคั่ง, ทวีศักดิ์ ปิ่นเขียนดี, บุญพลอด บุญแก้ว และคนอื่นๆ.(15 พฤษภาคม 2562). **สนทนากลุ่ม**. วน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.

วนิตา บุญโถม.(2558). **การศึกษาสภาพการดำเนินธุรกิจปุ๋ยอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์**. คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์.บทความวิจัย ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2558.

สังจา บรรจงศิริ และบุญญฤกษ์ มุ่งจงกลาง.(2551). **การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง**.เนกบุรี: รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.(2560). **แนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ**.กรุงเทพฯ: บริษัทสโตร์คหรือทีพีเอส จำกัด. เสรี พงศ์พิศ.(2552). **คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

